

İLETİŞİMDE PATLAMALAR

Ünsal Özünlü

Hacettepe Üniversitesi

Dilin bir iletişim aracı olduğunu, dilbilimle uzaktan yakından bir ilgisi bulunmayanlar bile bilir, çünkü dil herkesin malıdır. Herkesin malı olan dil, iletişim aracı olarak kullanılır ama, iletişim yapmanın çeşitli amaçları vardır. Ölçünlü dilin, lehçe ve ağız kullanımının dışında da birtakım diller bulunmaktadır. İletişimin bazıları gizlidir, başkalarının anlaması istenmez. Bu durumda herkesin kullandığı dilin bazı dizgeleri gizli dil aracılığıyla iletişim yapmak isteyen taraflar tarafından değiştirilir. Bazı iletişim türlerinde ise, iletişimde bulunmak isteyen tarafların dilleri başkadır. Bundan dolayı her iki taraf da birbirlerinin dillerini hiç bilmemelerine, ya da pek az bilmelerine karşın, her iki dilin bazı niteliklerini andıran karma bir dil (!) yaratırlar. Gene bazı iletişim türlerinde ise ölçünlü olsun, lehçe olsun, dil kullanılmasına, dilin olağan dizgeleri işletilmesine karşın, dile etki eden birtakım nedenler yüzünden iletişimin yapıldığını söylemek olanak dışına çıkmakta, yapılmak istenen iletişim, sözcüğün her çeşit anlamıyla, patlamakta, ve sonuç olarak böyle dil kullanımları gülmeceye konu olmaktadır. Bu yazıda, bu üç tür iletişim, gülmecedan örnekler verilerek gösterilmeye çalışılmaktadır.

Dilin nasıl yaratıldığına ilişkin birtakım sorular, Eski Yunanlılar'dan beri insan aklını hep zorlamış, bu konuda oldukça çok sayıda kuram ortaya atılmıştır. Dilin oluşumuyla ilgili kuramlar yalnızca dilbilimcileri değil, felsefe, ruhbilim, antropoloji, toplumbilim, dahası, dinbilgisi ile uğraşanları da ilgilendirdiğinden, ortaya atılan kuramların sayısı böylesine çok olmuştur.

Eski Yunanlılar'dan Ortaçağ sonlarına kadar insanlar, Tanrı'nın yalnız kendilerine vermiş olduğu dil yeteneğinin ortaya koyduğu dilin ses, biçim, sözdizim, ve anlam yapı ve dizgelerini incelemeye koyulmuşlar, Orta Çağ'ın sonlarına doğru, özellikle 100 Yıl Savaşları sırasında, yalnızca birtakım kimselerin anlayabileceği gizli iletişim aracı olan dil ve diller yaratılmaya başlamıştır. Aslında bu yönelimin nedeni, doğal dillerin kullanımında ortaya çıkan birtakım belirsizlikleri ortadan kaldırmak, çokanlamlılıktan gelen yanlış anlamaları önlemektir. 17. Yüzyıl'da Leibniz (1646-1716), düşünce dizgesinin evrensel olarak, herkesin anlayabileceği gibi bir simge dizgesi yaratma işine girişti. Ordularda kullanılan kriptonun kaynağı bu olgudan gelmektedir. Kriptonun ortaya çıkmasının nedeni, gizli bir iletişim dizgesi yaratmak gereksiniminin yanı sıra, doğal ve herkesin bildiği ve kullandığı dilin dışında da bir iletişim sağlamaktır. İngiltere'deki İç Savaş yıllarında, Protestan

Kilisesi'nin de desteğiyle yaratılan kriptonun ortaya atılma amacı, aslında, bütün dünyada çeşitli ülkelerdeki aydınlar arasında ortak bir iletişim aracı bulmaktır. 1641'de, Leibniz'den birkaç sene önce İngiltere'de Wilkins, gizli iletişimin gerekliliğini ve açıklamasını içeren bir kitap yazmıştı.

Doğal dilin dışında da, yapay yollar aracılığıyla iletişim sağlanabileceğini gören insanoğlu, İngiliz Rönesansı'nda, 1. Elizabeth Devri'nde yeni bir yazı dizgesi bularak bugünün steno yazımının temelini atmış, daha sonra da dilin ses dizgesini yazıyla gösterebilecek birtakım simgeler arayışına girmiştir. Bu bakımdan modern steno, ilk ortaya çıkışını 16. Yüzyıl İngilteresin'de yaşamış olan Timothy Bright'a borçludur. Bugün Latin abecesinin dışında bir yazım biçimi kullanan dillerdeki sözcüklerin nasıl okunduğunu yazıyla gösterebilmek için kullanılan Uluslararası Sesbilgisi Abecesi (IPA) nin temelini de buna dayandıranlar vardır.

Ondokuzuncu Yüzyıl'ın sonlarında ise, sağırın anlamasını sağlayan işaret dili, ve çağımızda da körlerin dokunma yoluyla anlayabilecekleri iletişim dizgesi ortaya çıkmıştır.

Bütün bu çabalar, insanoğlunun birbiriyle anlaşabilmek için yarattığı iletişim araçları ve kolaylıkla 'dil' adı verilebilen kendilerine özgü dizgelerdir.

Yirminci Yüzyıl'da iletişim olgusu insanoğlunda artık en gelişmiş bir düzeye çıkmıştır. İnsanlar birbirine ileti göndermek için dili, akla gelebilecek her türlü araçla kullanmaktadır. Teknolojinin her olanağı, ileti göndermek için dilin komutu altındadır. Günümüzün yetenekli gülmece ustalarından Atilla Atalay, HIBIR Dergisi'nin 'Haftanın Lakırtı Lukurtuları' adındaki köşesinde, partilerin seçimler dolayısıyla yaptıkları iletişim yarışını bakın nasıl alaya alıyor:

(1) -Çalışmalar müthiş gidiyo abi.. 2000 seçmeni telefonla aradık, 500 tanesinin telemekreterine not bıraktık, 475 tanesinin çağrı cihazına mesaj yolladık, bir yığın fax, mektup yazdık, partimize oy istedik... Sokakta toz tutmuş 17673 aracın üstüne "Oyunu bize ver." şeklinde notlar düşüp sayın genel başkanımızın imzasını attık. Ayrıca günde 750 kişi dedikodu kapasiteli bir kariyla anlaştık; parti programımızı ordan oraya ışık hızıyla yetiştiriyö..

(Hıbrır, 1991,HLL:.'İletişim Savaşları')

İletişim aracı olan dilin, ayrıca hangi araçlarla yayılmasına kafa yoran insanoğlu başka olanaklar da bulur kuşkusuz. Atalay devam ediyor:

(2) Kağıt paraların üstüne partinin adını yazıyoruz... Hergün kaç kişinin elinde dolaşıyo.. Accaip reklam.. Ayrıca bazı apartmanların ziline basıp kat telefonlarına, diafonlara propaganda yapıyoruz..

Gemilere mors alfabesiyle "Oyunuzu bize verin." sinyalleri yollarken, ışıkla ve simaför adını verdiğimiz flama işaretleriyle de gemi personeline partimize davet ediyoruz.

(Hıbrır, 1991, HLL: 'İletişim Savaşları'.)

Amaç politika olunca, propaganda, dili, en olmayacak araçlarla bile kullanabilmektedir. Atalay bu olguyu da alıyor gülmeceye:

(3) Üsküdar yakasına 7000 bumerang attık.. Üstlerinde "Oyunu bizim partiye ver." yazıyo.. Atar atmaz hemen geri döndüler.. Toplayıp öbür yakaya attık.. Hem öyle afiş, pul, el ilanları gibi ziyan olmuyo.. Hoş bi iletişim yolu.. Telefon, tarafsız televizyon, vb. hepsinden ucuz.. (Şangır.. Küt!) Oh.. Bu.. Bumerang.. Ben de birisi geri dönmedi diyordum.. Kafanız acıdı mı? Camcı çarım..

(HİBİR, 1991, HLL: 'İletişim Savaşları'.)

Doğal dilin dışında, yapma dil olan şifreli dil, en basit yapısıyla anlatılırsa, iletişimde bulunan iki tarafın kendilerinin anlayabileceği sözcük, tümce ve anlamlardan oluşan bir dil olarak ortaya çıkar. Doğal dilden alınan sözcük ve sözdizimini kullanır ama, sözcük ve tümce anlamlarının gösterdiği anlamlardan başka anlamları da içerir. İletişimin ilk aracı olan doğal dilin, ikinci bir kullanım alanı olan gizli iletişimde, tümce anlamlarının ne denli değişebileceğini gene Atilla Atalay gülmeceye konu yapmıştır:

- (4) -Kuş kalkıyo mu?
 (Hava saldırısı biticek mi?)
 -Müsait bi yerde inicek var!
 (Şu sıralar bir hava indirmesi yapıcaz.)
 -Denizin dibinde Hatçam demirden evler..
 (Denizden piyade çıkartmak daha iyi değil mi?
 Karışmak gibi olmasın ama.)
 -Yeni orkid petek kokulu.. Mavi mürekkep damlayınca
 içine çekiyo.. Kuş kirlenir..
 (Herif körfeze petrol pompaladı. Deniz piyadelerimin
 üstü kirlenir. Kuşlar bile bak ne hale geliyo.)
 --- --- --- ---
 -Kızlıcıklar oldu mu? Derelere doldu mu? Gönderdiğim çoraplar
 ayağına oldu mu?
 (Askeri ve ekonomik yardım göndermiştik. Geldi mi?)
 -Nerde, nerde, enson çizgi nerde?
 (Yok valla... Hiç birşey gelmedi... Belki postada takılmıştır.
 Gelicek ama, di mi?)

(HİBİR, s. 94. HLL: 'Şifreli Körfez Konuşmaları'.)

Örneklerdeki gibi anlam değişimleri, iletişimde bulunan tarafların isteği ve bildiği birtakım dizgeler üzerinde yapıldığı için, bu tür değişimler yadırganmaz, çünkü bu

çeşit bir dil kullanımı özel amaçlıdır. Türkiye'nin Kıbrıs Çıkarması'nın şifreli tümcesi olan "Ayşe tatile çıktı." parolası da, yukarıdaki örneklerde olduğu gibi özel amaçlıydı.

Bir dili konuşan bireyler, yabancı bir dilin iletişim aracı olarak kullanıldığı ortamlarda, o yabancı dilin dizgelerini iyi bilmiyorlarsa iletişim sağlayamazlar. Buna karşın, her iki dilin bazı dizgelerindeki bazı öğeleri ortak iletişim aracı olarak kullanıp gene de iletişim sağlayanlar vardır. Kapalıçarşı'daki dükkanlarda her an böyle konuşmalar duyulabilmekte, gene de anlaşma sağlanabilmektedir. "Tarzanca" dedikleri dil (!) böyle işe yaramaktadır. Romen turistlerin İstanbul'un Laleli'sinde kum gibi kaynadığı bir zamanlar, hem Türk, hem Romenler çoğunlukla Romence'ye dayanan ortak bir dil geliştirmişlerdi. Atalay, gülmeceye konu yaptığı bu olayı bakınız nasıl anlatıyor:

- (5) -Uno damocan a salchza 5000! Nu! Nu!
 (Bi kavanoz salça beşbin liraya asla olmaz.)
 -Fichsi Mustalay...
 (Fişini de vericem ama Mustafa Ali Bey.)
 -Fichsi? Peh... Romanski... Nubuk?
 (Romen KDV fişiyle ne b.k yicem ki?)
 --- --- --- ---
 -Nu!... Zatan trei hevenk sozisti, botzuk böcük.
 (Hayır... Zaten geçen gün sizin bavuldan aldığım üç hevenk sosis de bozuk ve böcekli çıktı.)
 -Nu problema... Diyalogia Geyici... Fem, fem.
 (Önemli mi yaa, noolucak?.. Şimdi geyik diyalogunu - veya geyik muhabbeti olarak olarak da çevrilebilir - bir kenara bırakalım.. Bana kadın lazım. Kadın kadın...)
 -Hııı?
 (Anlayamadım.)
 -Fem...Femme... Çobriçka... Termomedra...Yaaa...
 (Bayan arkadaş arıyorum, bayan arkadaş... Bir çorba içmeye götürürüm, ısınırız!)
 -Termomedrina hııı? Electriana bat daniezs...
 (Üşüyorsanız elektrikli battaniye satayım.)
 -Nu... Actor! Gin gabi! Termomedria fem...
 (Hayır, artistlik - aktörlük - etme şimdi... Cin gibi herifsin, anlamışındır... Ben kadın arkadaşla beraber ısınırız diyordum...)
 --- --- --- ---
 -Greko-romen!
 (Belden yukarı konuşalım lütfen! Burası namuslu bi ticarethane... Geçirmiyim kafanıza bavulu.)

(Hıbrır, s.138, HLL: 'Romence Alışveriş Rehberi')

Yukarıdaki örnek, gülmece türünden olan bir yazıdan alındığı için, Romence gibi verilen bazı sözcükler, aslında bu dilin sözcükleri değildir. Bazı Türkçe sözcükler, Romence'nin ses özelliklerine uydurulmaya ve o dildeki yazım biçiminde yazılmaya

çalışılmıştır. Örnekteki sözcüklerin içinde bazı Romence sözcükler de vardır kuşkusuz. 'Tarzanca', yukarıda abartmalı olarak verilen örneğe tam benzemese bile, her iki dilin birçok yönünü kullanan ikili bir anlaşma ve iletişim aracı olmuştur bugünün küreselleşme uğraşında.

İletişimi dil yardımıyla sağlayan insanoğlu, dilin olduğu kadar iletişimin de ne denli önemli olduğunu her zaman bilmiş, tarihin ilk çağlarından beri dil ve dil dışı araçlarla iletişim yolları arayışında olmuştur. Toplumsal bir hayvan olarak betimlenen insanın en önemli toplumsal işlevinin iletişim olduğu savıyla, bazı düşünürler, iletişim sırasında hem konuşanın, hem dinleyenin önemini belirtmişlerdir. İletişime etki eden başka işlevler de vardır, ama konuşan - dinleyen - konuşan çerçevesindeki işlevler, diğer işlevlere temel olmaktadır. Don Rogers, Elizabeth Browning'in, tanınmış bir İngiliz şairi olan kocası Robert Browning için yazmış olduğu "Nasıl Severim Ben Seni" adlı şiirini tornistan ederek "*Nasıl İletişim Kurarım Ben Seninle*" adlı bir düzyazı-şiir yazmıştır. (DeVito: 1976:255) Don Rogers, sone biçimindeki düzyazı-şiirine "*Nasıl iletişim kurarım ben seninle?*" tümcesiyle başlayarak, insanlar arasındaki iletişim yollarını, amaçlarını, toplumsal ilişkiyi gerektiren haberleşme ve bağlantı kurma güdüsünü oldukça başarılı olarak anlatmaya çalışır. (Bu sone, aşağıdaki metin arasında, yeri geldikçe dize dize verilmektedir.)

Atalay'ın Baba III'ü de iletişimi çok güzel anlatır (HIBIR, s. 101, HLL: 'Baba III'):

-Bana bak... Git mekanın sahibine söyle... De ki "Baba Deli Vecdi ve adamları, Baba III filmini seyretmek üzere sinemanızdadır... Sakın ha bir yanlışlık olmasın..." O yer gösterici ipneyi de diz kapağından fur... Ne biçim yer gösterdi, bi bok görünmüyor.
-Anlaşıldı baba... Gideyim.

Rogers'in şiiri, insanların nasıl iletişim kurduklarını anlatmak için: "*Sayayım bunun yollarını.*" der. Aslında insanlar birden fazla yolla iletişim kurar. Bilim, sanat, plastik sanatların her dalı, müzik, ses, yazın, ekonomi, konuşma, politika, demogoji, ve hatta gürültüyle ve, ve ateşle bile.

-Dur bi dakika... Temin ben mısır pörtleği yirken, salonun arkalarından "Hışırtılı yiyecek yiyip gürültü etmayiiin." diye bir herif sesi geldi...

Rogers'a göre, insan, "*Bedenimin, aklımın,ve ruhumun ulaşabildiği sınırlarla iletişim kurarım, varolma temelimi, insan ortaklarımı, kendimi ararken.*" diye düşünür iletişim kurma sınırlarından söz ederken.

Karanlıkta bana kimin bağırdığını tespit edemeyiz.. Sen salonun arkalarına doğru şöyle aç... Susturucu tak, gürlütlü çıkmasın, filme konsantre olamıyorum...

İçinde bulunmadığım bir iletişimden söz edemem, çünkü Benim iletişimim, ben demektir.

-Sinemanın sahibi, alevli Alaska Frigo ilen Nezih koko yollamış Vecdi Baba... Hürmetlerini bildiriyor.

-Söndürün o alevleri, frigoyu eritiyör, dikkatimi dağıtıyor, filmde anlamıyörün... Şimdi bu Don Karleone hangisiydi?

-Şu öndeki abi, gözlük takmış...

-Saçı ağarmış herifin be... Yaşlandı tabii. Bu alem adamı yir bitirir böyle... Ben bunların çocukluğunu bilirim.. Baba I'de seyretmiştim.

-Beş dakika arada sinema perdesinin önüne gül yaprağı döktüreyim mi abi?

İletişim kurarım, öyleyse varım.

-Boş perdeye gül mü dökülür oğlum? Şimdi döktürsene. Don Karleone üstüneyken... Söyle çocuklara, gidip gül yaprağı doplasınlar.. Ayrıca filmde sonra makinisti yemeğe götüreceğim.. Kendisine söyleyin. Filmi iyi oynatıyor kerata.. Ben sanatçıları severim.

Seninle istediğim biçimde iletişim kurarım, böylece ikimiz de birbirimizin bir parçası oluruz.

-Hişt... Vecdi Abi.. Şu anda adamımız haber getirdi.. Sinemaya Mavi Cevat ve adamları gelmiş.. Üstelik çok kalabalıklarmış.. Fena kıştırıldık.

-Kahretsin...Filmin de en heyecanlı yeri.. Adamlarımıza kulaktan kulağa haber ver. Tetikte dursunlar.. Filmi bok etmek istemiyorum.. Kimse yerinden kalkmasın.. Belki de bizim burada olduğumuzu bilmiyorlardır.. Sen sadece kulaktan kulağa emrimi söyle, fedailer hazır olsun.. Sen yanındakine, o yanındakine, öbürü yanındakine. Filmin içine etmesinler..

Seninle iletişimim açıklık ilkesine bağlıdır, bundan dolayı ben ikimiz için de gerçek olanı söylerim.

-Arap Zeki, Vecdi Baba'nın emri var.. Mavi Ceket ve adamları sinemada.. Hiçbir şey çaktırmadan filmi seyretmeye devam et, ama elin tetikte olsun.. Emri yanındakine fısılda..

***Ben, bağlılıkla, ilgiyle iletişim yaparım, öğrenme
Tutkusuyla, ve güvenmenin verdiği saflıkla.***

--Öhö.. Kürt Remzi, Vecdi Baba emir verdi dedi ki.. Mavi Cevak ve adam Sinagogda.. Hiç bir şekilde çatışmadan filmi seyretmeye devam et; ama elin tetikte olsun.. Emri yanındakine fısılda.

***Ben, kendimden de ötede olan bir dünyayı algılamaktan gelen
Bir sevgiyle kurarım seninle olan iletişimimi.***

-Odun Nusret, demin Kürt Remzi, Vecdi Abba'nın emrini söyledi.. Mavi Ceket ve ödemleri sigortalı.. Piç çakışmadan ilmi seyrekleştirdi.. Sovan, et ayna elin kemikte olası..

Soluğumla bulunurum iletişimde.

Duyduklarını yanındakine sööle...

-Sahani kapat ve edenleri sor.. Kıç çakışmadan ilmi zeyrekleştirdi.. Sebat et, ayna elin demlik boyası..

--- --- ---

-Sersemleer... Mavi Cevat'ın adamı hunharca, sinsice sırtımdan yaklaşip, kulağıma bağıra bağıra filmin sonunu söyleyip kaçtı.. Filmin içine etti.. Hiç bi halt yapamadınız.. Ben size emir vermedim mi ulan Mavi Ceket burda, tetikte olun demedim mi? Vuriim mi hepimizi hıyarağalarını!

Bütün yaşamımdaki gülüşler, gözyaşları! Sonra, iletişimi kesersem

-Ama baba. Yani siz. Sessizce kuaktan kulağa emir verince. Arada değişmeler olmuş.. En sondaki fedai, siz boyalı demlikten çay istiyorsunuz sanmış... Tam kalktığı sırada... Mavi Cevat'ın adamı size filmin sonunu söyleyip kaçtı... Filmi zehir etti.. Sonunu bildiğiniz filmi seyretmenin ne anlamı kaldı ya... (Bam... Bam!)

***Ölürüm, bedensel olmasa bile, zihinsel,
Zihinsel olmasa bile ruhsal.***

-Ateş etme baba... Vurma bizi baba... Kurtar bizi baba...

Yukarıdaki örnekte, çete reisi Baba III, fedailerine bildirisini iletme istemiş, bunun için de iletişim aracını, dili kullanmıştır. Belli bir dizgesi, biçimi ve anlamı olan bildiri, kişiden kişiye iletildikçe, o belli dizgesini, biçimini ve anlamını dönüştürmüştür. Dil her yerde olduğu gibi, burada da bir iletişim, bir bildirişim aracı olarak kullanılmış, ama bu iletişimdeki fiziksel araç, dilin bazı özelliklerini taşıyan

fısıltı olduğu için, ses yapılarından başlayıp diğer yapılarında da değişim geçiren dil, sonunda iletişimi sağlayamamıştır.

Baba III'ün bildiri gönderme girişimi iletişim modellerinin ilki olan Bildiri Modeli'ne uygulandığı zaman, Baba'nın dil kullanımında belirsizlik olmadığı, Baba'nın sznn ettiklerinin anlamının, kullandığı sözcükler tarafından karşılandığı, Baba'nın iletişim yapma amacının, kullandığı tümcelerle belirlilik kazandığı, bildiride kullanılan sözcüklerin sezdirme amacını taşımayıp sözcüklerin tam düz ve sözcüksel anlamlarında bulunduğu, emrini her tekrarlayan fedainin kendi yanındakiyle iletişim kurmak amacında olduğu, ve Baba'nın kendi emrini, çetenin diğer elemanlarına iletmesi için yanında oturan fedaiye doğrudan doğruya verdiği, o fedainin de hemen yanındakiyle fısıltıyla emri tekrar ettiği görülür. (Bildiri Modeli'nin tartışması için bkz: Akmajian, Adrian, 1984:390-398) Baba III'n iletişimindeki sorun, herkesin de düşünebileceği gibi, Baba'nın, bildirisini, sesle değil de fısıltıyla yapmak istemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Fısıltı ile iletilen o bildirideki bazı sesler, bazı fiziksel özelliklerini yitirerek, kendilerini andıran başka seslere dnmş ve bu işlem bildiriye her ileten başka kişide yinelenerek, sonuçta elde edilen anlam, asıl verilmek istenen anlamdan bambaşka bir anlama dnmştr. (Fısıltı konusu için bkz: Başkan, zcan, 1988:125) Bu durumda iletişim fiyaskoya dnmştr hiç kuşkusuz.

Baba'nın, fedailerinden istediği iletişim türü, çocukların mahalle aralarında çoğu kez oynadıkları oyuna benzemektedir. Çocuklar, fısıltıyla iletilen bildirinin, topluluktaki en son çocuğa nasıl değişik bir biçim ve anlamda ulaştığını görerek gülerler. Atalay, böyle bir durumu ele alırken, aslında, toplumda süregelen değişimin, dile de etki ettiğini, kimsenin birbirini anlama çabasını göstermediği toplumda, toplumsallıktan daha çok bireyselliğin önem kazandığını, sonunda da Baba III'n etesinde olduğu gibi, toplumun bir iletişimsizlik açmazına girdiğini sezdirmeye çalışır, ve "Vurma bizi baba..." ve "Kurtar bizi baba..." dedirtir etedeki fedailere. Bu da, kendileri iletişim ve bildirişim sağlayamayan toplum bireylerinin, artık başkalarından yardım ve umut beklediğinin bir belirtisidir.

Glmecede ana amaç, gerçeği, yalnızca gerçeği yansıtmaaktır. Bu yansıtma işlemi çoğunlukla abartma yöntemini kullanır. İnsanların göremediği, ama eleştirilecek yönleri abartma yöntemine başvurarak göstermek demek, bir bakıma, eleştirileri insanların gözlerinin içine soka soka yapmak demektir. Şifreli Körfez Konuşmaları ve Romence Alışveriş Rehberi'nde sağlanan iletişime karşın, Baba III rneğinde olduğu gibi, aynı dili konuşan bireylerin bir türlü iletişim sağlayamaması, insanı düşündürmesi gereken önemli bir konudur.

KAYNAKÇA

- 1-Akmajian, Adrian, (et al). (1984). Linguistics: An Introduction to Language and Communication. The MIT Press. Cambridge, Massachusetts. London, England.
- 2-Atalay, Atilla. (a) (1991). 'Şifreli Körfez Konuşmaları.' HIBİR: HLL. İstanbul.
(b) (1991). 'Baba III.' HIBİR: HLL. İstanbul.
(c) (1991). 'Romence Alışveriş Rehberi.' HIBİR: HLL. İstanbul.
- 3-Başkan, Özcan, (1988). Bildirişim:İnsan - Dili ve Ötesi. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.
- 4-DeVito, Joseph A. (1976). Communication:Concepts and Processes. Prentice-Hall Inc. Englewood Cliffs. New Jersey. U S A.